

SAMAK: Den nordiske modellen – Hva kreves?

Sammendrag/forslag til tiltak.

Hva skal til for å sikre modellen?

Den som ønsker seg et samfunn med sosialt og økonomisk fellesskap, bør også tenke gjennom hvilke tiltak som er nødvendige for at vi skal kunne utvikle et slikt samfunn. Hvilke tiltak må vedtas? I denne rapporten ser vi nærmere på noen mulige forslag til tiltak. Forslagene angår faktorer som påvirker den nordiske modellens forutsetninger for å overleve. Svært forenklet kan disse samles i tre overordnede hovedpunkter, som også bør leses som oppfordringer til arbeiderbevegelsen i de nordiske landene.

1. Vi trenger et gigantisk og kontinuerlig kompetanseløft på arbeidsmarkedet. Folk må hele tiden ha mulighet til å omskolere seg og lære nye ting. Dette for å møte den stadig raskere utviklingen innenfor teknologi og digitalisering og tendensen til at flere er i utrygge jobber med midlertidige engasjementer, deltidsarbeid og usikre stillinger. Kompetanseløftet bør utvikles i samarbeid mellom arbeidsgivere, fagforeninger og det politiske systemet og legge vekt på kompetanseformer som kreves for et miljømessig bærekraftig samfunn.

2. Omfattende nasjonale og europeiske handlingsplaner mot sosial dumping på arbeidsmarkedet må vedtas. Dette for å hindre at lønninger og arbeidsvilkår blir presset nedover. Trusselen fra sosial dumping risikerer å sabotere hele ideen om et organisert arbeidsmarked der fagforeninger og arbeidsgivere sammen arbeider for økt produktivitet og for å konkurrere på kvalitet i stedet for dårligere vilkår.

3. Vi må øke organisasjonsgraden på arbeidsmarkedet. Flere må gå med i en fagforening, noe som krever en storsatsing på medlemsrekruttering. Men flere bedrifter må også melde seg inn i arbeidsgiverorganisasjonene, og samarbeidet mellom partene må være basert på tillit for at den nordiske modellen skal kunne overleve.

To tidligere rapporter – oppsummerende forslag

Forslagene som legges fram i denne rapporten, skriver seg først og fremst fra arbeidet som er gjort i to tidligere rapporter. Den ene er Facket och den nordiska modellens framtid av Mats Wingborg, som handler om fagorganisering og behovet for en fortsatt høy organisasjonsgrad. Den andre er En progressiv arbeidslivspolitik – den nordiska modellens utmaningar av Håkan A Bengtsson, som handler om endringer i det politiske rammeverket som omgir den nordiske modellen. Begge disse rapportene inneholder en rekke forslag til endringer. Disse forslagene er presentert som en punktliste i slutten av denne rapporten. Jeg vil imidlertid nevne noen av dem allerede her i innledningen.

En progressiv politikk for kompetanseutvikling og mot sosial dumping bør:

- 1.** Finne en balanse mellom motstand og tilpassing. Arbeiderbevegelsen kan ikke ha som strategi å bare «stå i veien» for utviklingen, selv om det også kan være velbegrunnet i mange tilfeller. Den må formulere strategier for å forbli en sterk bevegelse og organisere folk også i det nye samfunnet.
- 2.** Samordne den nordiske politikken i EU for å styrke modellen og finne en balanse mellom de nordiske landenes selvråderett og behovet for å heve minimumsnivåene i andre EU-land.
- 3.** Bruke det nasjonale handlingsrommet for å beskytte en solidarisk velferd og tariffavtaler. Reglene må strammes inn.
- 4.** Arbeide for at heltidsarbeid og faste ansettelse skal være normen.
- 5.** Stramme inn anbudspolitikken med sosiale krav (for eksempel krav til tariff-avtaler).
- 6.** Skjerpe kontrollen med at lover og regler blir fulgt. Styrke samarbeidet mellom fagforeninger, arbeidsgivere og myndigheter.
- 7.** Satse på kompetanseløft og kompetanseutvikling gjennom hele livet. Satsingen må være større enn noe vi har sett tidligere på området.
- 8.** Klargjøre arbeidsgiverrollen og lønnstakernes rettigheter i plattformøkonomien.

9. Starte en politisk og faglig offensiv om vilkårene i arbeidslivet, ikke minst for de unge.

For å øke organisasjonsgraden må fagbevegelsen:

1. Styrke krisebevisstheten. Alle i arbeiderbevegelsen må være bevisste på at det ikke holder å fortsette i samme sporet som før. Organisasjonsgraden er synkende. Utviklingen må snus, og det skjer ikke av seg selv.

2. Forstå hva som får folk til å melde seg inn. I vår tid trenger folk en grunn til å melde seg inn i en fagforening. Fagorganisasjonene må overbevise folk om at det finnes gode grunner.

3. Forklare fordelene ved fagforeningene. En sterk fagbevegelse er en forutsetning for den samfunnsmodellen vi har bygd opp.

4. Hjelp hverandre nasjonalt. Fagorganisasjoner med høy organisasjonsgrad bør hjelpe dem som sliter med rekruttering og organisering.

5. Organisere mer. Arbeidet med å organisere fagbevegelsen må få høyere status – og større ressurser – innad i arbeiderbevegelsen.

6. Informere tidlig. For ungdom er det ingen selvfølge å melde seg inn i fagforeningen. Tidlig informasjon i skole og arbeidsliv må til.

7. Lære av og støtte hverandre. Den nordiske arbeiderbevegelsen kan lære mye av positive eksempler på reformer og tiltak i de andre nordiske landene, men den nordiske modellen støttes også av en sterk internasjonal fagbevegelse.